

WYDAWNICTWO ELBLĄSKIEJ UCZELNI
HUMANISTYCZNO-EKONOMICZNEJ

CZŁOWIEK WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

**ZAGROŻENIA I WYZWANIA:
PERSPEKTYWA INTERDYSCYPLINARNA**

Tom 5

pod redakcją naukową
Mieczysława Plopy

Człowiek we współczesnym świecie
Zagrożenia i wyzwania: perspektywa interdyscyplinarna

Człowiek we współczesnym świecie

Zagrożenia i wyzwania:
perspektywa interdyscyplinarna

Tom 5

pod redakcją naukową
Mieczysława Płopy

Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej
Elbląg 2013

© Copyright by Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna
Elbląg 2013

Recenzenci:

Prof. dr hab. Krzysztof Kalka
Prof. dr hab. Ryszard Kościelak
Prof. dr hab. Roman Ossowski

Redakcja wydawnicza, skład i łamanie:

Oficyna Wydawnicza Edytor.org
Lidia Ciecierska

Projekt okładki:

Ewa Beniak-Haremska

ISBN 978-83-89113-77-1 on-line pdf

ISBN 978-83-89113-58-0 [Vłg]

Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna

82-300 Elbląg, ul. Lotnicza 2

tel. 55 239 38 02, fax 55 239 38 01

www.euh-e.edu.pl

Druk i oprawa:

Totem s.c.

88-100 Inowrocław, ul. Jacewska 89

tel. 52 35 400 40, fax: 52 56 101 43

Spis treści

Wprowadzenie.....	9
-------------------	---

Część I

Współczesna rodzina w świetle zagrożeń i wyzwań

Jan Rostowski Mózg a miłość – neuropsychologiczne uwarunkowania miłości.....	17
Mieczysław Plopa, Teresa Zajdlis-Plopa Psychospołeczne predyktory rozpadu związków małżeńskich.....	43
Marta Kosiol Demografia i rodzina – współczesne wyzwania.....	139
Magdalena Spryszyńska Wychowywanie bliźniąt a zadowolenie z małżeństwa.....	161
Anna Więclawska Ojcostwo bez tajemnic.....	181
Renata Kowal Nowe systemy komunikacyjne w rodzinie współczesnej.....	195
Anna Szeniman-Łysak Biopsychospołeczne konsekwencje sprawowania opieki a style radzenia sobie ze stresem u partnerów i rodziców osób chorych na Stwardnienie Rozsiane.....	213
Alicja Kuczmińska Motywy wyboru zajęć aerobiku a konsekwencje jego wpływu na więzi rodzinne.....	227
Eliza Mazur Zjawisko przemocy w rodzinie w latach 2005–2011 w świetle danych Komendy Głównej Policji.....	243

Część II
Problemy współczesnej edukacji w życiu człowieka

Bolesław Niemierko Przeszłość oceniania szkolnego.....	269
Izabela Seredocha System motywacyjny nauczycieli – proponowane kierunki zmian.....	285
Kamila Zdanowicz-Kucharczyk Praca z dzieckiem ulicy wyzwaniem dla pedagoga.....	307
Justyna Siemionow Oddziaływania resocjalizacyjne wobec nieletnich niedostosowanych społecznie w warunkach instytucji otwartej – możliwości i ograniczenia.....	319

Część III

Zdrowie, praca i rozwój człowieka: prewencja, wspomaganie, zagrożenia

Bogdan Pietrulewicz, Wojciech Płopa, Aleksandra Wolska Postawy wobec integracji społecznej chorych psychicznie w Kanadzie i Polsce.....	333
Henryk Gawroński Instytucjonalne formy ekonomii społecznej w realizacji reintegracji społecznej w województwie warmińsko-mazurskim.....	393
Paweł Nierodka Ateny – Jerozolima – Rzym. Trzy koncepcje determinacji wolności.....	415
Anna Skuzińska Elbląscy pracownicy – charakterystyka psychospołeczna wybranych grup zawodowych.....	437
Wojciech Płopa Wartości w percepcji młodych Polaków.....	457

Table of contents

Introduction.....	9
-------------------	---

Part I

Contemporary Family in the light of Threats and Challenges

Jan Rostowski	
The Brain and Love – Neuropsychological Determinants of Love.....	17
Mieczysław Plopa, Teresa Zajdlis-Plopa	
Psychosocial Predictors of Marital Divorce.....	43
Marta Kosiol	
Demography and Family – Modern Challenges.....	139
Magdalena Spryszyńska	
Raising Twings and Satisfaction with Marriage.....	161
Anna Więclawska	
Fatherhood Without Secrets.....	181
Renata Kowal	
New Communication Forms in Modern Family.....	195
Anna Szeniman-Łysak	
Biopsychosocial effects of care and coping with stress in partners and parents of people with Multiple Sclerosis.....	213
Alicja Kuczmińska	
Reasons for Choosing Aerobics and its Effects on Family Relationships.....	227
Eliza Mazur	
Scale of Domestic violence in the Years 2005-2011 in the Light of the Data Provided by the Police Headquarters.....	243

Part II

Problems of Contemporary Education in Human Life: Threats and Challenges

Bolesław Niemierko The Future of Scholastic Grading.....	269
Izabela Seredocha Teachers' Motivating System – Suggested Directions of Changes.....	285
Kamila Zdanowicz-Kucharczyk Streetworking a Challenge to Pedagogues.....	307
Justyna Siemionow The Impact of Juvenile Social Rehabilitation in the Open Institution Possibilities and Restrictions.....	319

Part III

The Health, Work and Development of Man: Prevention, Support, Threats

Bogdan Pietrulewicz, Wojciech Plopa, Aleksandra Wolska Attitudes Toward Social Integration for Mentally Ill in Canada and Poland..	333
Henryk Gawroński The Institutional Forms of Social Economy in the Implementation of Social Reintegration in the Warmian-Masurian Voivodeship	393
Paweł Nierodka Athens – Jerusalem – Rome. Three Concepts of Freedom.....	415
Anna Skuzińska Elbląg Employees – Psychosocial Characteristics of Chosen Professional Groups.....	437
Wojciech Plopa The Values in the Perception of Young Poles.....	457

Wprowadzenie

Introduction

Zmieniająca się rzeczywistość niemal permanentnie wyzwala głęboką refleksję nad różnymi aspektami życia człowieka, jego jakością, wyzwaniem stojącym przed człowiekiem, ale także nad zagrożeniami, które można ujmować nie tylko w kontekście trwania, ale i przetrwania.

Pytanie, jaki będzie człowiek w najbliższym stuleciu, jest wyzwaniem dla umysłu, wyobraźni, dla ludzi zajmujących się profesjonalnie wspomaganie rozwoju człowieka, dla tych, którzy kreują rzeczywistość edukacyjną, społeczną, zdrowotną, gospodarczą i polityczną.

Aby refleksja dotycząca przyszłości jednostki, optymalizowania jego rozwoju była sensowna, trzeba ciągle przyglądać się temu, jaki jest współczesny człowiek i jego otoczenie, jakie są zagrożenia jego rozwoju, jakie stoją przed nim wyzwania, w jakim stopniu on sam jest odpowiedzialny – mówiąc językiem metafizyki i antropologii – *za to czy jest, bądź też czy jeszcze jest i jaki jest*.

Jaki jest dzisiejszy świat z perspektywy tego, jakim może się stawać? Czy sprzyja on rozwojowi człowieka, czy też stanowi zagrożenie dla jego trwania?

Współczesny człowiek dysponuje środkami technicznymi o ogromnej sile, ma moc porównywalną z siłami natury, może zrobić wszystko, może zniszczyć siebie i przyrodę, ma bowiem w sobie coś (jak zauważa wielu myślicieli i jak wskazuje codzienność) nie tylko z natury anioła, ale i agresywnego drapieżnika.

Człowiek niszcząc szeroko rozumianą różnorodność (świadomie czy nieświadomie) zagraża samemu sobie. Ta prawda musi do niego dotrzeć, szczególnie teraz u progu nowego tysiąclecia. Dzisiejszy świat stworzył wiele zagrożeń, które dalekowzrocza polityka, oparta na mądrości zakodowanej w naturze ludzkiej powinna brać pod uwagę:

- Przeludnienie – problem ludzi niepotrzebnych z punktu widzenia systemów gospodarczych, politycznych;
- Kontrast między bogatymi a nędzarni (problem globalizacji);
- Radykalne, niekontrolowalne przyspieszenie rewolucji technologicznej – jesteśmy ciągle więźniami paradygmatu naukowego, on nas w rzeczy samej ogranicza;
- Wyczerpywanie się kapitału duchowego, osobliwy przymus wykluczania ze swojego życia perspektywy religijnej;
- Kryzys ekologiczny;
- Narastające niszczenie biosfery (emisja miliardów ton gazów do atmosfery, dziura ozonowa, efekt cieplarniany, katastrofy ekologiczne);
- Możliwość klonowania ludzi;
- Rewolucja informatyczna. Internet – niezwykle podziwiane dziecko współczesnej myśli technicznej stwarza jednocześnie niemożliwe do przewidzenia konsekwencje w dziedzinie rynków pracy, edukacji, masowej indoktrynacji, stylów życia, międzynarodowej przestępczości;
- Widoczne jest zjawisko dysonansu między szaleńczym tempem przemian cywilizacyjnych a przypisanym człowiekowi rytmem rozwoju osobniczego – dysharmonia między sztywnym, ukształtowanym w toku antropogenezy, zaprogramowanym genetycznie rytmem rozwoju osobniczego a gwałtownymi zmianami w otoczeniu technicznym i społeczno-kulturowym (do niedawna przecież przemiany postępowały powoli, otoczenie kulturowe przez stulecia spostrzegane było jako stabilne);
- Zbyttna racjonalizacja, technizacja życia, nacisk mentalności sukcesu (powstaje pytanie: co to znaczy osiągnąć sukces w życiu?);
- Wzrastająca możliwość utraty kontroli nad czynnikami kształtującymi świadomość.

Jak uczy teoria zachowania środków Hobfola, człowiek, który już ma wystarczająco dużo (w świetle kryteriów obiektywnych) jest niezwykle skłonny do agresywnej, ekspansywnej obrony swoich zasobów i ich powiększania: kont bankowych, władzy nad innymi. Stosowane środki ochrony mają tu już drugorzędne znaczenie, godność drugiego człowieka i wartość jego życia są marginalnie brane pod uwagę. Reguły wpływu społecznego powszechnie obowiązują, ale świadomość ich istnienia mają nieliczni. Psychologiczna manipulacja polega właśnie na tym, aby człowiek miał przekonanie, że jest decydem odnoście jakichś wyborów,

choć tak naprawdę to już inni wybrali za niego. Dzisiaj takie manipulacje są wręcz powszechnie czynione przez potentatów w różnych obszarach wpływów.

Wymienione zagrożenia mają coraz bardziej widoczne skutki w sferze świadomości i psychiki człowieka:

- poczucie alienacji, słabnącego przystosowania, chaosu życia;
- słabnące poczucie co do możliwości kontroli nad swoim losem i losem innych;
- upadek autorytetu starości – mądrości (*dialektycznego ujmowania rzeczywistości, ekspertywności*);
- zakłócenia w komunikacji międzypokoleniowej (*wzorce życia rodziny generacyjnej nie są zrozumiałe czy atrakcyjne dla młodego pokolenia, zakłócenia w transmisji podstawowych wartości*);
- zabójczy wręcz rytm i tempo życia, szaleńcza pogoń za tzw. sukcesem;
- spychanie na margines problemów metafizycznych (sensu życia, wartości, celów, jego istoty); wartością staje się życie tu i teraz bez głębszej refleksji;
- kryzys wzorców istnienia, wzorców organizacji świata, paradygmatów cywilizacyjnych i religijnych, wartości duchowych;
- kryzys religii – przestaje ona być bezdyskusyjnym, zrozumiałym punktem odniesienia.

Refleksja nad dniem dzisiejszym skłania do przekonania, że człowiek chyba nie w pełni panuje nad wytworami cywilizacji, którą tak mierzotnie tworzył, a wręcz przeciwnie – staje się jej niewolnikiem, alienując się coraz bardziej od swojej natury. Przecież refleksyjność, wolna wola, duchowość – są to atrybuty dane naturze ludzkiej do wykorzystania, a współczesny człowiek irracjonalnie, paradoksalnie od tych wartości stanowiących istotę jego „ja” się alienuje.

Powstaje pytanie, czy taki jest bieg historii, czy też jest to prowokacyjna, bezkompromisowa manipulacja narzucająca człowiekowi styl życia zorientowany na konsumpcję i skrajną rywalizację, a zatem na niszczenie istoty siebie.

Człowiek współczesny nie może żyć w bezrefleksyjnym letargu dotyczącym sensu jego życia. Żyjemy w czasach, kiedy staje się on głównym kreatorem dalszego ewolucyjnego rozwoju swojego gatunku. *Potrzebna*

jest powszechna świadomość, że dalsze losy człowieka zależą od niego samego. Natura wyposażyła go w takie zasoby, którymi nie dysponuje żaden inny gatunek: samoświadomość, refleksyjność, intencjonalność, inteligencja, co przy obecnym poziomie rozwoju cywilizacji pozwala na wysunięcie hipotezy, że dalszy bieg ewolucji gatunku ludzkiego będzie kreowany przez niego samego.

Interpretując te przeobrażenia w duchu optymistycznym można przypuszczać, że siła mądrości, a przede wszystkim *etyki (która musi być cenzorem niekontrolowanych zapędów „nawiedzonych naukowców” i konsumentów ich idei)*, musi zwyciężyć nad pasją poznawania nieliczącą się z godnością człowieka a preferującą strategię manipulowania pozbawionych refleksji i wizji skutków.

Człowiek musi zrozumieć, że to co ułatwia życie, jednocześnie może ograniczać i alienować od samego siebie. Musi pogodzić się ze swoim skazaniem na rozwój, jak twierdził Jung, ale też musi zrozumieć, że to, czy życie będzie dla człowieka i ludzkości błogosławieństwem czy przekleństwem już teraz zależy przede wszystkim od niego samego.

Ciągle towarzyszy mi silne przekonanie, że przynajmniej część aktywnych, twórczych, a zarazem wpływowych ludzi będzie korzystała ze swoich duchowych zasobów, będzie sięgała do mądrości filozofów, do robku ludzkości, że do powszechnej świadomości będzie docierała interdyscyplinarna myśl humanistyczna. Można mieć nadzieję, że będzie się zmieniał model współczesnej edukacji, dzięki której współczesny młody człowiek zrozumie, jakie są granice jego uzależnienia się od swoich wytworów, że zrozumie co go naprawdę rozwija, a co ogranicza i alienuje od samego siebie.

Można mieć nadzieję, że z jednej strony nastąpi rozsądna psychologizacja i etyzacja życia naukowego, medycyny, służb militarnych, politycznych, dziennikarskich i edukacyjnych, a z drugiej, że wreszcie podstawowa wiedza o człowieku, prawach jej rozwoju, ukazana w perspektywie psychologicznej, socjologicznej, filozoficznej będzie na równi traktowana z fizyką, historią, matematyką. Uczenie świata fizycznego z pominięciem świata psychiki nie może być już dłużej właściwością szkoły na wszystkich jej poziomach funkcjonowania.

W humanistycznym myśleniu naukowym, a przynajmniej w naukach społecznych, zmiana modelu uprawiania nauki staje się coraz bardziej widoczna. Zwraca się uwagę na konieczność ujęcia integracyjnego,

wieloaspektowego w analizie zjawisk życia społecznego. Przesłanie to jest główną ideą wielu referatów i dyskusji naukowych prezentowanych na różnorodnych konferencjach.

Współczesna myśl humanistyczna powinna zatem:

– Przyjąć na siebie obowiązek znalezienia w miarę spójnej, całościowej odpowiedzi na pytania dotyczące wpływu zdarzeń zagrażających bezpiecznemu funkcjonowaniu człowieka w różnych kontekstach fizycznych i społecznych; współczesny człowiek ciągle bowiem jest narażony na utratę zdrowia, życia, integralności „ja”, utraty własnego bezpieczeństwa w różnych wymiarach swojego trwania – ekonomicznym, społecznym, zdrowotnym, duchowym itp.;

– Realizować wielowymiarowe podejście w analizie jakości życia ujętego w paradygmacie procesu. Zewnętrzny świat jest kontekstem narzucającym określone wymagania wobec osób i ich zasobów, ma wpływ na kształtowanie się jakości życia, skuteczności działań. Konieczne jest rozumienie człowieka w kategoriach socjo-psycho-biologiczno-duchowych. Relacja jednostki ze światem musi być analizowana kompleksowo, dynamicznie i współzależnie.

– Uwzględnić perspektywę systemową zakładającą wzajemną współzależność różnych wymiarów życia. Zmiana w jednym obszarze powoduje zmiany w pozostałych. Na przykład zmiany w otoczeniu społecznym czy fizycznym mogą wywierać wpływ na ich interpretacje przez podmiot. Zmiany w wymaganiach prowadzą do zmian w zasobach, zmiany na jednym poziomie, w jednej dziedzinie prowokują zmiany na innych poziomach. Całościowe rozumienie człowieka jest nieosiągalne w przypadku koncentracji tylko na pewnych jego aspektach reprezentowanych przez jedną dyscyplinę naukową. Redukcjonistyczne podejścia są mało użyteczne. Muszą być zastępowane przez strategie transakcyjne, dialektyczne (wszystko jest zależne od wszystkiego).

Dzisiaj, na progu trzeciego tysiąclecia nauki społeczne stoją przed ogromnym wyzwaniem budowania wizji człowieka odpowiedzialnego (zatem mądrego, refleksyjnego, intencjonalnego, etycznego) za jakość życia i kierunek jego rozwoju dzisiaj i jutro.

Środowisko naukowe z coraz większą siłą odczuwa presję dyskusji i wręcz prowokacyjnych działań zmierzających do pogłębiania świadomości społecznej w skali międzynarodowej odnośnie autentycznych

wartości związanych z jakością ludzkiego życia. Świadczą o tym referaty z różnych ośrodków akademickich zgłoszone na kolejną Ogólnopolską Konferencję „Człowiek u progu trzeciego tysiąclecia: zagrożenia i wyzwania”, zorganizowaną przez Elbląską Uczelnię Humanistyczno-Ekonomiczną w maju 2012 roku. Większość z nich jest przedstawiona w niniejszym tomie. Obejmują one prace o charakterze teoretycznym, jak i empirycznym, dotyczące bezpośrednio bądź pośrednio problematyki zagrożeń i wyzwań związanych z życiem współczesnego człowieka. Zostały one przedstawione w trzech rozdziałach.

W pierwszym z nich zasygnalizowano problem z perspektywy interdyscyplinarnej, następne zaś koncentrują się na problematyce edukacyjnej, zdrowia i rozwoju człowieka oraz problemów związanych z wychowaniem młodego pokolenia.

Nie jest to praca systematyzująca wiedzę na temat zagrożeń i wyzwań, ale pokazująca jak szeroka jest perspektywa dyskusji w obszarze związanym z jakością życia człowieka będącego w różnych fazach rozwoju, a zarazem uwikłanego w trudny do ogarnięcia kontekst biologiczny, historyczny, kulturowy, ekonomiczny, społeczno-psychologiczny.

Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna poprzez wydanie kolejnego, piątego tomu serii ma nadzieję, że dokłada swoją kolejną „cegielkę”, do tak koniecznej dzisiaj dyskusji przedstawicieli różnych dyscyplin nauki, która ma wskazywać na to, co sprzyja a co zagraża rozwojowi człowieka we współczesnym świecie.

Przesłaniem wydawanych tomów (poprzedzonych szeroką dyskusją w czasie organizowanych konferencji naukowych) jest myśl, że każda refleksja naukowa nad burzeniem barier ograniczających człowiekowi dążenie do dobra, mądrości, piękna, miłości, prowadzi do „humanizacji” naszego życia, zatem do bezpiecznego trwania i refleksyjnego, twórczego rozwoju. Zaistniały globalny kryzys ekonomiczny, edukacyjny, moralny, przekładający się w sposób niepodważalny na jakość naszego życia, stwarzający zagrożenia dla realizacji wyższych wartości człowieka, uzasadnia konieczność integracji wysiłków ludzi nauki, aby przypominać nam wszystkim, że groźba alienacji człowieka od swojej natury jest ciągle aktualna, a mądra, w tym naukowa refleksja nad różnymi aspektami naszego życia – koniecznością.

Mieczysław Płopa